

De OCMW op weg naar 2020 in woelige tijden

Prof. dr. Koen Hermans

Projectleider LUCAS / Onderzoeksgroep Sociaal Werk
KU Leuven

- Een korte terugblik
- Het OCMW anno 2011: Sociaal woelige tijden
- 3 mogelijke antwoorden
- Een zicht op het OCMW in 2020

Een korte terugblik

OCMW-wet 1976: vertrek van een nieuw maatschappijproject

- Artikel 1:
 - Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid
- Van willekeur naar een afdwingbaar recht op dienstverlening
- Van armoedebestrijding naar menselijke waardigheid
- Professionalisering = erkenning van maatschappelijk werk
 - Artikel 59 : Als publieke instelling vervult het OCMW zijn opdracht volgens de meest aangepaste methoden van het maatschappelijk werk

- OCMW al snel terug naar kernopdracht, armoedebestrijding ?
- Onvoorwaardelijkheid van het recht ?
- Raad heeft beslissingsbevoegdheid over individuele dossiers
- Lokale autonomie en dus verschillen qua dienstverlening

- Sterke toename en verjonging van het BM-gerechtigden
- Bestaansminimum : vooral in de steden
- Asielzoekers en verkleuring van populatie
- Opkomst van het activeren
- Nieuwe armoede : mensen met schulden
- Schaalgrootte van OCMW neemt toe: nieuwe diensten
- Veel creativiteit op het lokale niveau

Jaren 2000

- Recht op maatschappelijke integratie (2002):
 - Eerst tewerkstelling, dan activering, dan leefloon
 - Bevestiging van activering
 - Individualisering van rechten
- Sterk stijgend aantal studenten vanaf 2003
- Energie-armoede
- Sterk verbeterde samenwerking met gemeente
- Interculturalisering zet zich verder door

Wat is constant gebleven in de laatste 30 jaar ?

- Leefloon loopt steeds achterop en onder de EU-grens
- Samenstelling van de Raad en beslissing over individuele dossiers
- Leefloon : 50 % gefinancierd door federale overheid
- Dominante visie: burger stapt naar OCMW
- Moeilijke relatie tussen OCMW en gemeente
- « slechte naam van OCMW »

Het OCMW anno 2011 in sociaal woelige tijden

Financiële crisis → economische crisis → nieuwe sociale kwestie?

- Nieuwe sociale kwestie vanaf eind jaren '90:
 - Groeiende kloof tussen laag- en hogergeschoolden
 - Kloof tussen uitkeringsgerechtigden en werkenden
 - Antwoord: actieve welvaartsstaat
- Laatste 5 jaar: 'working poor' in België
- Huidige crisis = verruiming van risico op armoede
 - Hogergeschoolden geraakt
 - Nieuwe armoede : schulden, faillissementen

Gevolgen voor het OCMW

- Sterke toename van leefloongerechtigden
 - RMI: 85.000 in 2005, 92.000 in 2008 → 105.000 in 2010
 - Leefloon : 75.000 in 2005, 80.000 in 2008 → 95.000 in 2010
 - 30 % is jonger dan 25 jaar

Armoede in Vlaanderen

- Aantal mensen in armoede $\neq$ aantal leefloners
 - Sterke toename van andere bijstandsuitkeringen :
 - IGO: van 22.500 in 1999 $\rightarrow$ 30.000 in 2011
 - IVT: van 137.000 in 2006 $\rightarrow$ 177.000 in 2011
 - Toename kinderarmoede
 - 16,5 % jonger dan 6 jaar is arm
 - 4 op 10 eenoudergezinnen leven in armoede
 - 37,1 leeft in een groot gezin (meer dan drie kinderen)
- $\rightarrow$ Mazen van de sociale zekerheid worden groter
- $\rightarrow$ Gezinsbeleid is onvoldoende effectief

- 25 % meer leefloners → 25 % meer personeel ?
- Toename op een moment dat gemeenten en steden (moeten) besparen
- Hoe kwaliteitsvolle hulpverlening garanderen ?
- Opsporen van sociale fraude als nieuwe prioriteit

Mogelijke antwoorden op de huidige crisis

Oplossing 1: sociale voorzieningen zijn niet oplossing maar probleem (Dalrymple)

- Individueel schuldmodel
 - Hulpverlening steekt mensen in slachtofferrol
 - Hulpverlening bestendigt afhankelijkheid
 - Sociale voorzieningen zijn niet de oplossing, maar de oorzaak
- Oplossing: sociale voorzieningen (sterk) afbouwen
- Voorbeelden: Groot-Britannië, Nederland, Duitsland

Oplossing 2: 'Voor wat, hoort wat' (Janssens, 2011)

- Tegenover aanbod vanuit sociaal beleid (onderwijs, huisvesting, leefloon) hoort een inspanning, een wederdienst
- Verdienste belangrijker dan rechten
- Activeren als verplichting

Effecten van activering van leefloongerechtigden?

- In 2008 : 28,3% van het totaal aantal leefloners in België in een activeringsmaatregel (CSB, 2010)
- Overgrote meerderheid via artikel 60 §7
 - Sociale tewerkstelling binnen OCMW-diensten, gemeentelijke diensten of OCMW
- Hoe duurzaam is activering?

Raeymaeckers e.a. (2010): uitstroom na activering

	%
Duurzaam werkend	19
Gebroken duurzaam werkend	7
Hoofdzakelijk werkzoekend	47
Leefloon	8

- Duurzaam effect van activering is niet overtuigend bij leefloners
- Belang van 1ste maand na beëindiging van activering !
- Samenwerking met VDAB verbeteren

Sociaal investeringsbeleid als derde oplossing

OCMW anno 2020

- OCMW is “bedreigd” door ontwikkelingen op Vlaams niveau (Witboek – Bourgeois)
- OCMW 2020 = artikel 1 als richtinggevend kader
 - Iedereen heeft recht op maatschappelijke dienstverlening, teneinde in de mogelijkheid te zijn een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid
- Definitie van maatschappelijke dienstverlening
 - Individuele begeleiding
 - Voorwaardenscheppend beleid
- OCMW: meest kwetsbaren als vertrekpunt

- Sociale investering in functie van sociale mobiliteit
 - Sociale mobiliteit = stijgen op maatschappelijke ladder
 - Maatschappelijke ladder:
 - Hoeveel ruimte tussen sporten?
 - Stijging op maat van ritme van doelgroep
 - Combinatie van nieuwe initiatieven en indiv begeleiding op maat
- Samenwerking tussen gemeente en OCMW als hefboom

- Huisvestingsbeleid :
 - Aanbod van sociale huisvesting
 - Toegang tot sociale huisvesting: lokaal toewijzingsreglement
- Energiebeleid:
 - Sociale rechten tot bij burger brengen (bv. Stookoliepremie)
- Interventies op jonge leeftijd (jonger dan drie jaar)
 - Kinderopvang : verhoog toegankelijkheid
 - Gezinsondersteuning door consultatiebureau Kind en Gezin

OCMW 2020: hefboomen (2)

- Onderwijs: Betaalbaarheid van scholen
- Arbeid
 - Activering op maat naar de arbeidsmarkt
 - Tewerkstelling in eigen diensten
- OCMW als integratiemachine van nieuwkomers